

πρίγκηπας ὡς πρὸς τοὺς ιδεώδεις ἥρωας τοὺς ἀπὸ τῶν αἰώνων ἀναμενομένους διὰ νὰ δημιουργήσουν τὴν μεγάλην καὶ ἔνδοξον πατρίδα τῶν πατριωτικῶν μας ὀνείρων. Καὶ ἐν γένει αὕτῃ ἡ ἀνάγκη τοῦ θεσμοῦ τῆς βασιλείας ἄνευ τοῦ ὁποίου ἑλληνικὸν κράτος δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, συνετέλει, ὥστε νὰ τηρῇ πάντοτε ἰσχυροὺς τοὺς δεσμοὺς τῆς ἀγάπης μεταξύ τῆς δυναστείας καὶ τοῦ λαοῦ, ὅστις εἰς τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον μαζῆ με τοὺς νικητὰς ἀπεθέου τὸν Μονάρχην καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ.

Ἄλλὰ καὶ ὅσοι εἶπαν τὴν γνώμην των περὶ τῶν κλάδων τῆς ἑλληνικῆς Πολιτείας ἀπέσχον νὰ ἐκφράσουν σκέψεις ἰκανοποιητικὰς, ἀντιθέτως μάλιστα κατέδειξαν τὰ ἐκ τῆς κακοδιοικήσεως δειὰ ἐπακόλουθα καὶ ἐτόνισαν τὴν ἀνάγκην τῶν μεταρρυθμίσεων, τὰ δὲ περὶ στρατοῦ γραφέντα ἀρκοῦν νὰ μαρτυρήσουν πόσον ἔκτοτε εἶχον γείνει καταφανεῖς αἱ ἐλλείψεις καὶ μὲ πόσῃ θέρμῃ ἐξεφράζοντο ἐλπίδες ταχείας ἐπανορθώσεως. Θὰ ἔμενον ἴσως τὸ ἐγκώμιον τοῦ ναυτικοῦ, ἀλλὰ ποῖος δύναται ν' ἀρνηθῇ ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐκτίμησιν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν κρίσιν ὄλων τῶν ξένων, ὅτι τοῦτο ἦτο πραγματικὴ δύναμις, ἡ ἀρτιωτέρα ὄλων τῶν πολεμικῶν δυνάμεων τοῦ Ἔθνους, καὶ θέλει παραμείνει μυστήριον πῶς δὲν ἐχρησιμοποιήθη εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τὸν ἀτυχή τοῦτον πόλεμον;

Ποῖα δὲ τὰ προκαλέσαντα τὸν πόλεμον αἷτια; Μὲ τὴν ἐρώτησιν αὕτην θὰ ἐκινδύνευε κανεὶς νὰ προεξοφλήσῃ ἐπιπολαίως τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν, ἐὰν ἤθελε νὰ ἐξαιρέσῃ τῆς εὐθύνης ἔστω καὶ ἓνα ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου ἄρχοντος μέχρι τοῦ τελευταίου Ἑλληνοῦ. Ἄλλως δὲν ἔχει τοιαύτη ἔρευνα ἄμεσον ἐνδιαφέρον. Τὸ θλιβερόν εἶνε τὰ οἰκτρὰ ἀποτελέσματα τοῦ

ἀνοήτου τούτου πολέμου. Ἄνεκὸπῃ ἢ ἀσφαλῆς πρόοδος κράτους, ὅπου θᾶπτον ἢ βράδιον ἤθελον κατισχύσει αἱ ἀγαθαὶ προσπάθειαι καὶ ἤθελον συντελεσθῇ αἱ διοικητικαὶ μεταρρυθμίσεις διὰ τῶν ὁποίων καὶ μόνων θὰ καθίστατο ἡ Ἑλλὰς πανίσχυρος ὅπως ἐπιτυχῶς διεκδικήσῃ μίαν ἡμέραν τὰ ἀπαράγραπτα δικαιώματά της εἰς τὴν ιδεάν τῆς ἑλληνικῆς ἐνότητος. Ἄλλ' ἴσως ἡ δοκιμασία αὕτη νὰ ἦτον ἐκ τῆς Θείας Προνοίας. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ δὲν πρόκειται ἐκ τοῦ σημερινοῦ ἀτυχήματος νὰ ἐκλείψῃ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς γῆς. Ἔθνος μὲ ἰδικὴν του ἱστορίαν, μὲ ἰδικὴν του γλῶσσαν καὶ θρησκείαν, τὸ ὅποιον ὑπέστη φοβερωτέρας ἀκόμη δοκιμασίας, δὲν θὰ καμφθῇ ἀνεπανορθώτως ὑπὸ τὴν ἐνσκήψασαν συμφορὰν. Ἡ ὀδύνη, ἡ ὁποία πληροῖ τῶρα τὴν καρδίαν μας καὶ τὸ μαῦρον πένθος, τὸ ὅποιον σκεπάζει ὀλόκληρον τὸν ἑλληνισμόν, δὲν εἶνε ὁ τελειωτικὸς ἐπίλογος τῆς ἐθνικῆς μας ὑπάρξεως. Ἄλλ' ἡ δογματικὴ αὕτη πρόρρησις θὰ ἐκινδύνευε νὰ μὴν ἐπαληθεύσῃ, ἐὰν τὰ ἀτυχήματα τοῦ πολέμου δὲν ἐχρησίμευσαν ὡς πραγματικὰ μαθήματα καὶ δὲν ἔθετον τὰς βάσεις νέας συντόνου ἐργασίας πρὸς γενικὴν ἀνακαίνισιν.

Ὡς πρὸς τὸ ἔργον αὐτὸ τὸ ἀπεικονίζον μίαν ὀλόκληρον ἐποχὴν ἐπέπρωτο ἐν τῷ ἐπιλόγῳ αὐτοῦ νὰ σημειώσῃ καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος αὐτῆς. Ἠρχισεν ὑπὸ τὰς αἰσιωτέρας τῶν ἐλπίδων. Ὁ ἐκδότης του τὸ προώριζεν εἰς ἀνώτερον σκοπὸν ἐκείνου, τὸν ὅποιον ἔχει τῶρα νὰ ἐκπληρώσῃ. Τὸ ἠθέλησεν ἐκτὸς τοῦ χρονολογικοῦ του προορισμοῦ καὶ ὡς μέσον πρόοδου καὶ ἐκπολιτισμοῦ. Ἀπέμεινεν ἀπλῶς μνημεῖον ὀλοκλήρου ἐποχῆς νεκρᾶς πλέον, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἡ ἀξία του ὡς ἔργου εἶνε μεγαλητέρα εἰς τὴν συμβολὴν τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας.

Ἰούλιος 1897.

Γ. ΒΩΚΟΣ

